

УДК 349.2

<https://doi.org/10.34142/23121661.2023.38.26>

orcid. org/0000-0002-3404-7478

© Перепічай I.V., 2023

I.V. Перепічай

**СОЦІАЛЬНИЙ ЗАХИСТ ПРАЦІВНИКІВ
БЮРО ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

I. Perepichay

**SOCIAL PROTECTION OF EMPLOYEES
OF THE BUREAU OF ECONOMIC
SECURITY OF UKRAINE**

Анотація. На шляху зближення України з Євросоюзом актуалізуються питання ефективного та вчасного досягнення відповідних стандартів у різних сферах життєдіяльності. Розвиток України та рух у зазначеному напрямі нерозривно пов'язані з державною політикою. Невід'ємною складовою державної політики є соціальний захист, який забезпечує добробут громадян. Питання соціального захисту набувають особливого значення в умовах воєнного часу, а тим більше соціального захисту окремих категорій громадян, які здійснюють професійні обов'язки щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави й постійно знаходяться в зоні підвищеної небезпеки. Рівень соціального захисту є чинником, що мотивує та стимулює працівників до виконання своїх завдань на високому професійному рівні, самовіддано й максимально ефективно. Метою цієї статті є характеристика засад соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України. Зроблено висновок, що соціальний захист працівників Бюро економічної безпеки України є різновидом соціального захисту й має певну специфіку, що пов'язана з особливостями їх правового статусу. Системний аналіз нормативно-правових актів, що регулюють сферу соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України дозволяє констатувати наявність значної кількості проблемних питань, які потребують відповідного вирішення. Системи законодавства у сфері соціального захисту є розгалуженою, що ускладнює правозастосування.

Ключові слова: соціальна політика, соціальний захист, право на соціальний захист, працівник, спеціальний статус, Бюро економічної безпеки України, модернізація.

Annotation. Democratic states are characterized by the formation of an effective mechanism for the implementation of social protection for various categories of citizens, since the stability and balance of social development depends on the effectiveness of the social protection policy. At the same time, many problematic issues usually arise in the process of creating legal means of social protection. On the path of rapprochement between Ukraine and the European Union, the issues of effective and timely achievement of relevant standards in various spheres of life are being brought up to date. The development of Ukraine and movement in this direction are

inextricably linked with state policy. An integral component of state policy is social protection, which ensures the well-being of citizens. Issues of social protection take on special importance in wartime conditions, and even more so social protection of certain categories of citizens who carry out professional duties to combat crimes that interfere with the functioning of the state's economy and are constantly in the zone of increased danger. The level of social protection is a factor that motivates and stimulates employees to perform their tasks at a high professional level, selflessly and as efficiently as possible. The purpose of this article is to study the principles of social protection for employees of the Economic Security Bureau of Ukraine. It was concluded that the social protection of the employees of the Bureau of Economic Security of Ukraine is a type of social protection and has certain specificities related to the peculiarities of their legal status. A systematic analysis of legal acts regulating the sphere of social protection of employees of the Bureau of Economic Security of Ukraine allows us to ascertain the presence of a significant number of problematic issues that require appropriate solutions. The system of legislation in the field of social protection is extensive, which complicates law enforcement.

Key words: social policy, social protection, right to social protection, employee, special status, Bureau of Economic Security of Ukraine, modernization.

Постановка проблеми. «Соціальний захист громадян є беззаперечним обов'язком соціальної держави. У правовій природі такого обов'язку втілюється державна мудрість і милосердя, її добропорядність і відповідальність, зокрема, і перед кожним її громадянином, який правомірно потребує допомоги і захисту своєї держави» [1]. В умовах воєнного стану соціальна сфера набуває надважливого значення, оскільки від ефективності політики соціального захисту залежить стійкість та збалансованість суспільного розвитку.

Для демократичних держав характерним є формування ефективного механізму реалізації соціального захисту різних категорій громадян. При цьому зазвичай виникає багато проблемних питань у процесі створення правових засобів соціального захисту.

В умовах воєнного часу, коли дещо зміщуються пріоритети, держава нерідко припускається помилок у сфері соціального захисту, що призводить до негативних соціальних та економічних наслідків, втрати довіри населення до влади тощо.

Питання соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України та створення умов та механізмів його реалізації є невідкладним завданням держави, адже це забезпечує ефективність їхньої роботи, від якої залежить економічна безпека України та захист національних інтересів.

Аналіз останніх досліджень. Поняття та сутність соціального захисту, принципів соціального захисту досліджувались такими науковцями, як: Н.Б. Болотіна [1], В.Я. Бурак [2], В.В. Жернаков [3], І.Д. Чиркіна [4], І.С. Ярошенко [5] та ін.

Окремий інтерес із погляду дослідження проблематики цієї статті представляють наукові дослідження проблемних питань соціального захисту

працівників національної поліції, які містяться в наукових роботах Л. Л. Денисової, яка досліджувала проблеми правового регулювання соціального забезпечення працівників поліції [6]; М. І. Іншина, що досліджував сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах [7]; К. Ю. Мельника, який присвятив своє дослідження загальним питанням соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ [8].

Сьогодні комплексні дослідження питань соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України відсутні, що зумовлює їх актуальність.

Формулювання мети статті (постановка завдання). Метою статті є характеристика засад соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України.

Виклад основного матеріалу. Україна є соціальною державою, пріоритетним завданням якої є забезпечення відповідного рівня життя громадян, «гарантування соціальної стабільності, соціальної безпеки і соціальної допомоги, громадянського миру і злагоди» [9, с. 55].

Конституція України визначає людину, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпеку найвищою соціальною цінністю. Відповідно держава зобов'язана забезпечувати реалізацію прав і свобод громадян України. Згідно зі ст.46 Конституції України громадяни мають право на соціальний захист, що містить право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом [10]. «Піднесення зазначеного права на конституційний рівень уже означає його непересічність і надзвичайну актуальність для нашого суспільства» [11, с. 109].

Метою соціального захисту є забезпечення необхідного рівня життя, можливості громадян вільно розвиватися, реалізувати себе та свої здібності, дотримання стабільності в суспільстві, попередження соціальної напруженості в суспільстві, соціальної солідарності, загального добробуту населення держави.

Питання ефективності соціального захисту необхідно розглядати в контексті соціальної політики держави. Адже результативність соціальної політики можна оцінювати винятково через дієву модель соціального захисту.

Працівники Бюро економічної безпеки належать до такої категорії суб'єктів, що знаходяться в зоні підвищеної небезпеки, адже на них покладаються завдання щодо протидії правопорушенням, що посягають на функціонування економіки держави.

Соціальний захист працівників Бюро економічної безпеки України є різновидом соціального захисту і має певну специфіку, що пов'язана з особливостями правового статусу зазначеної категорії працівників. Від рівня

соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України залежить результативність їхньої діяльності. Соціальний захист зазначеної категорії працівників потребує особливої уваги, оскільки його рівень є чинником, що мотивує та стимулює працівників до виконання своїх завдань на високому професійному рівні, самовіддано й максимально ефективно.

В юридичній науці відсутній єдиний підхід до визначення поняття «соціальний захист». Проте всі науковці єдині в тому, що зазначене поняття можна розглядати як у широкому, так і у вузькому розумінні. «Поняття «соціальний захист» у широкому розумінні визначають як: діяльність держави, спрямовану на забезпечення формування й розвитку повноцінної особистості, виявлення й нейтралізацію негативних факторів, що впливають на неї, створення умов для самовизначення й ствердження в житті. У вузькому розумінні соціальний захист визначають як: сукупність економічних і правових гарантій, що забезпечують додержання найважливіших соціальних прав громадян, досягнення соціально прийняттого рівня життя» [1, с. 36].

Основні засади соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України визначені нормами Закону України «Про бюро економічної безпеки України» [12.]. Держава забезпечує соціальний захист працівників Бюро економічної безпеки України відповідно до Конституції України, Закону країни «Про бюро економічної безпеки України» та інших актів законодавства. Особи, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, користуються соціальними гарантіями відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» та інших законів України. До осіб, які мають спеціальні звання Бюро економічної безпеки України, відносяться особи, які є гласними/негласними штатними працівниками, які склали присягу та проходять службу на посадах у Бюро економічної безпеки України й яким присвоєно спеціальне звання Бюро економічної безпеки України.

Соціальний захист працівників Бюро економічної безпеки України є комплексним поняттям, оскільки держава здійснює його реалізацію в різних напрямках. Усі складники соціального захисту повинні діяти системно, цілеспрямовано та планомірно, тим самим забезпечуючи реалізацію прав, свобод і законних інтересів працівників Бюро економічної безпеки України.

Гарантії соціального захисту поліцейських визначені в розділі IX Закону України «Про Національну поліцію» [14]. До таких гарантій відносять службовий час і час відпочинку поліцейських, відпустки поліцейських, обчислення тривалості відпусток поліцейських, грошове забезпечення поліцейських, медичне забезпечення поліцейських, житлове забезпечення поліцейських, одноразова грошова допомога в разі загибелі (смерті) чи втрати працездатності поліцейського, особи, які мають право на призначення та отримання однора-

зової грошової допомоги, розміри одноразової грошової допомоги, призначення одноразової грошової допомоги, підстави, за яких призначення і виплата одноразової грошової допомоги не здійснюються, пенсійне забезпечення поліцейських, навчання дітей поліцейських, захист прав та законних інтересів працівників поліції [14]. Деталізація відповідних гарантій соціального захисту поліцейських здійснюється через прийняття відомчих нормативно-правових актів, постанов Кабінету Міністрів України та інших підзаконних нормативно-правових актів.

Сьогодні точаться дискусії з приводу необхідності удосконалення та модернізації соціального захисту поліцейських, оскільки, не зважаючи на те, що сучасне законодавство хоча й «відповідає специфіці професійної діяльності поліцейських і містить необхідні положення, що гарантують надання відповідної підтримки (фінансової, соціально-побутової, медичної тощо) з боку держави працівникам поліції та членам їх сімей у вирішенні соціально-побутових питань і складних життєвих ситуацій та в інших випадках, передбачених законом, що настали внаслідок та у зв'язку із належним виконанням поліцейським своїх службових обов'язків» [15, с. 30], проте не позбавлене недоліків. До найбільш проблемних питань соціального захисту належить грошове забезпечення поліцейських, забезпечення житлом поліцейських та медичне забезпечення поліцейських, адже більшість норм, якими врегульовано зазначені питання є декларативними через нестабільну економічну ситуацію в Україні. Крім того розгалуженість системи законодавства у сфері соціального захисту поліцейських, велика кількість відомчих актів, ускладнює правозастосування, що зумовлює необхідність прийняття єдиного нормативно-правового акту, нормами якого можна було б врегулювати сферу соціального захисту поліцейських.

Усі проблеми соціального захисту поліцейських є притаманними й соціальному захисту працівників Бюро економічної безпеки України та потребують проведення подальших досліджень, нормативного врегулювання тощо.

Висновки дослідження й перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Соціальний захист поліцейських залишається невирішеною проблемою, що створює перешкоди на шляху до розвитку та становлення стабільності в суспільстві. Соціальний захист працівників Бюро економічної безпеки України є різновидом соціального захисту й має певну специфіку, що пов'язана з особливостями правового статусу зазначеної категорії працівників. Соціальний захист зазначеної категорії працівників потребує особливої уваги, оскільки його рівень є чинником, що мотивує та стимулює працівників до виконання своїх завдань на високому професійному рівні, самовіддано й максимально ефективно.

На підставі системного аналізу чинного законодавства можна визначити такі складники соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки

України: 1) загальний соціальний захист – соціальний захист, визначений та гарантований Конституцією України; 2) спеціальний соціальний захист – соціальний захист, визначений спеціальними нормативно-правовими актами України, який пов'язаний зі специфікою професійної діяльності; 3) додатковий соціальний захист – додаткові специфічні гарантії реалізації прав, свобод і законних інтересів працівників Бюро економічної безпеки України у сфері соціального захисту.

Необхідність удосконалення та модернізації соціального захисту працівників Бюро економічної безпеки України пов'язана передусім із розгалуженістю системи законодавства у галузі соціального захисту, великою кількістю відомчих актів, що ускладнює правозастосування та зумовлює необхідність прийняття єдиного нормативно-правового акту, нормами якого можна було б врегулювати сферу соціального захисту.

Література

1. Болотіна Н. Право людини на соціальне забезпечення в Україні: проблема термінів і понять. *Право України*. 2000, № 4. С. 36.
2. Право соціального забезпечення України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих навчальних закладів. Київ : Ін Юре, 2010. 504 с.
3. Жернаков В.В. Роль принципів в утвердженні соціальних прав в Україні: теорія і практика. URL: http://pravoisuspilstvo.org.ua/archive/2021/6_2021/15.pdf.
4. Чиркіна І.Д. Сучасні напрями соціального захисту різних верств населення України. *Наукові праці*. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА. 2001. Т. 12. Серія «Політичні науки». С. 86.
5. Ярошенко І. С. Організаційно-правові форми соціального захисту людини і громадянина в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ : Київ. нац. екон ун-т ім. В. Гетьмана, 2006. 219 с.
6. Денисова Л. Л. Проблеми правового регулювання соціального забезпечення працівників поліції. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2016. № 1. С. 125–129.
7. Іншин М. І. Сутність і значення соціального забезпечення працівників поліції в сучасних умовах. *Вісник Чернівецького факультету Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Вип. № 4/2015. С. 69–277.
8. Мельник К. Ю. Соціально-правовий захист працівників органів внутрішніх справ (проблеми теорії та практики) : дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2002. 202 с.
9. Пильгун Н.В. Соціально-правова держава на етапі сучасного державотворення в Україні. *Історико-теоретичні засади державотворення і правотворення в Україні : збірник наукових праць*. Київ, 2014. 146 с.
10. Конституція України. Верховна Рада України. Закон України від 28.06.1996р. №254к/96-ВР URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
11. Коваленко О.О. Концепт «право на соціальний захист». URL: <file:///C:/Users/The%20Sun/Downloads/12467-37991-1-SM.pdf>.
12. Про бюро економічної безпеки України. Верховна рада України. Закон України від 28.01.2021р. №1150-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/1150-20/conv>.
13. Бахчев К.В. Гарантії соціального захисту поліцейських в умовах дії воєнного стану. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2023/85.pdf.
14. Про Національну поліцію. Верховна Рада України. Закон України від 02.07.2015р. №580-VIII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>.
15. Бортник С.М. До проблеми соціального захисту працівників органів Національної поліції України. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/dfac7572-f368-4902-a1f8-cf6ce512b94a/content>.